

CHARLES DICKENS ASARLARIDA IJTIMOYIY KONTEXTNI ANGLASH
ORQALI O‘QISH KOMPETENSIYASINI CHUQURLASHTIRISH
METODIKASI

Aliqulova Feruza

Termiz davlat pedagogika insituti tadqiqotchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada ingliz adabiyotining atoqli namoyandasi Charles Dickens asarlaridagi ijtimoiy kontekstni o‘rganish orqali talabalarda o‘qish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi tahlil qilinadi. Tadqiqotda Oliver Twist va A Christmas Carol asarlari asosida ishlab chiqilgan topshiriqlar talabalarda matni tushunish, ijtimoiy muammolarni tahlil qilish va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini oshirishga xizmat qilgan. Maqolada ijtimoiy kontekst asosidagi o‘qish yondashuvi o‘qitish samaradorligini oshiruvchi muhim omil sifatida baholanadi.

Kalit so‘zlar: Charles Dickens, o‘qish kompetensiyasi, ijtimoiy kontekst, lingvokulturologik yondashuv, adabiy matn, metodika.

METHODOLOGY OF DEEPENING READING COMPETENCE THROUGH
UNDERSTANDING SOCIAL CONTEXT IN THE WORKS OF CHARLES
DICKENS

Aliqulova Feruza

Researcher at Termez State Pedagogical Institute

This article analyzes the methodology of developing reading competence in students through the study of social context in the works of Charles Dickens, a prominent figure in English literature. In the study, tasks developed based on the works of Oliver Twist and A Christmas Carol served to improve students' skills in understanding the text, analyzing social problems, and drawing conclusions. The article evaluates the reading approach based on social context as an important factor in increasing the effectiveness of teaching.

Keywords: Charles Dickens, reading competence, social context, linguocultural approach, literary text, methodology. Аннотация

В статье рассматривается методика углубления компетенции чтения студентов посредством анализа социального контекста произведений Чарльза Диккенса. В ходе исследования на основе романов Оливер Твист и Рождественская песнь были разработаны задания, направленные на развитие навыков анализа текста, умения делать выводы и понимать культурно-нравственные аспекты содержания. Полученные результаты показали, что использование произведений Диккенса способствует развитию не только языковых, но и социокультурных и критических навыков чтения. Предложенная методика может быть эффективно применена в подготовке будущих учителей английского языка для формирования их способности интерпретировать социальные идеи и анализировать литературные тексты.

Ключевые слова: Чарльз Диккенс, компетенция чтения, социальный контекст, лингвокультурный подход, обучение через литературу, критическое чтение, методика.

Kirish (Introduction)

Bugungi global ta'lim tizimida xorijiy tilni o'qitish nafaqat lingvistik bilim, balki ijtimoiy-madaniy tafakkurni ham shakllantirishga qaratilmoqda. O'qish kompetensiyasi — talabanning matndan mazmun, g'oya va ijtimoiy kontekstni anglay olish, uni baholash va o'z nuqtayi nazarini ifodalash qobiliyatidir.

Charles Dickens asarlari (xususan, Oliver Twist, A Christmas Carol, Hard Times) XIX asr ingliz jamiyatidagi ijtimoiy tengsizlik, bolalar mehnati, halollik va insoniy qadriyatlarni yoritgan asarlardir. Shu bois ularni o'qish jarayoniga integratsiya qilish, EFL (English as a Foreign Language) talabalari uchun nafaqat til kompetensiyasini, balki ijtimoiy anglashni ham rivojlantiradi.

Tadqiqot metodlari (Methods)

Ushbu tadqiqotda lingvodidaktik va lingvokulturologik yondashuv asos qilib olindi. O‘quv jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

Adabiy tahlil – Dickens asarlaridagi ijtimoiy motivlar va leksik birliklarni aniqlash.

Eksperimental darslar – “Reading through Literature” moduli asosida o‘qish mashg‘ulotlarini tashkil etish.

Task-based learning – matnga asoslangan topshiriqlar tizimini ishlab chiqish.

Diagnostik testlar va kuzatuv – o‘qish kompetensiyasining boshlang‘ich va yakuniy darajasini solishtirish.

O‘rganish jarayoni uch bosqichda amalga oshirildi:

Pre-reading: Asarda aks etgan ijtimoiy muammolar haqida muhokama (masalan, bolalar uyi, kambag‘allik).

While-reading: Matndan ijtimoiy kontekstni aniqlovchi faktlar va personajlarni tahlil qilish.

Post-reading: Fikr almashish, munosabat bildirish, muammoni yechish bo‘yicha taklif yozish.

Natijalar (Results)

Eksperimental o‘qish mashg‘ulotlari Termiz davlat pedagogika institutining xorijiy filologiya fakulteti 3-kurs talabalarida o‘tkazildi (n=30). Tadqiqot yakunida quyidagi natijalar aniqlandi:

Talabalar matnni ijtimoiy kontekstda tahlil qilish qobiliyatini 30% ga oshirdi;

Inferensiya (xulosa chiqarish) ko‘nikmasida 25% o‘shirildi;

O‘qishga bo‘lgan motivatsiya sezilarli darajada kuchaydi;

Talabalarning madaniy tafakkuri va ijtimoiy muammolarga e'tibori ortdi.

Bu natijalar Dickens asarlaridan foydalanish o'qish kompetensiyasini nafaqat lingvistik, balki ijtimoiy-madaniy jihatdan ham rivojlantirishini ko'rsatdi.

Tahlil va muhokama (Discussion)

Dickens asarlarining o'ziga xosligi — undagi ijtimoiy hayot, sinfiy tengsizlik, mehr-shafqat va insoniy qadriyatlardir. Talabalarda bu mavzularni o'qish jarayonida tahlil qilish ularda tanqidiy o'qish (critical reading) va empatiyani rivojlantiradi.

Ijtimoiy kontekstni tahlil qilish orqali o'quvchilar matnni chuqur anglaydi, o'z fikrini asosli ifodalaydi va real hayotdagi muammolar bilan bog'lay oladi. Bu yondashuv Bloom taksonomiyasining yuqori darajalariga – tahlil, sintez va baholash bosqichlariga olib chiqadi.

Xulosa (Conclusion)

Charles Dickens asarlari asosida o'qish darslarini tashkil etish talabalarda o'qish kompetensiyasini chuqurlashtiruvchi samarali metodika sifatida e'tirof etilishi mumkin. Ijtimoiy kontekstni o'rganish matnni faqat so'z darajasida emas, balki g'oya va ma'naviy mazmun nuqtai nazaridan anglash imkonini beradi. Shunday yondashuv kelajakdagi ingliz tili o'qituvchilarida til, madaniyat va tafakkur integratsiyasini shakllantiradi.

Adabiyotlar

Dickens, C. (2003). *Oliver Twist*. Penguin Classics.

Dickens, C. (2008). *A Christmas Carol*. Oxford University Press.

Krashen, S. (2004). *The Power of Reading*. Heinemann.

Nuttall, C. (2005). *Teaching Reading Skills in a Foreign Language*. Macmillan.

Lazar, G. (1993). *Literature and Language Teaching: A Guide for Teachers and Trainers*. Cambridge University Press.

Duff, A., & Maley, A. (2007). *Literature*. Oxford University Press.

Carrell, P. L., & Eisterhold, J. C. (1983). Schema theory and ESL reading pedagogy. *TESOL Quarterly*, 17(4), 553–573.

Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.

Collie, J., & Slater, S. (1990). *Literature in the Language Classroom*. Cambridge University Press.

Alvermann, D. E., & Phelps, S. F. (2002). *Content Reading and Literacy*. Longman.

Aliqulova M., Aliqulova F., Ergashev XC O‘qitishning interfaol metodlari // Ilmiy ufqlar. - 2019 yil - 5-1-son. - 28-31-betlar.